

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОЦІНЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються педагогічні умови, що сприяють ефективному розвитку оцінювальної компетентності майбутнього викладача вищої школи у процесі магістерської підготовки. Надається коротка характеристика кожної запропонованої педагогічної умови та особливості її впливу на професійне зростання та самовдосконалення майбутнього викладача.

Ключові слова: педагогічні умови, оцінювальна компетентність, майбутній викладач.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими завданнями. Потреби сучасного життя ставлять до вищої професійної освіти вимогу постійного зростання рівня підготовки фахівців та стимулюють модернізацію вітчизняної освітньої галузі, зокрема – сферу оцінювання навчальних досягнень. Професійна підготовка майбутніх викладачів вищої школи має специфічні особливості, а тому одним із важливих завдань є виявлення, обґрунтування та перевірка педагогічних умов, що забезпечують успішність формування у них оцінювальної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення її не вирішених аспектів. Аналіз науково-педагогічних джерел стану розробки проблеми визначення поняття «педагогічні умови» засвідчив, що її розв'язання є предметом досліджень таких дослідників, як А. Алексюк, О. Бражнич, С. Висоцький, М. Зверева, Л. Іллічов, М. Кондаков, Л. Коршунова, О. Пехота, Р. Серьожникова, О. Соколенко, О. Федорова та ін., які розглядають їх переважно як «філософську категорію» [8, с. 482], як «середовище» [4, с. 556], як «положення» [2, с. 6 – 11], як «сукупність об'єктивних можливостей» [6], як «обставини» [1, с. 90 – 94], як «комплекс взаємообумовлених заходів» [7], як «чинники» [5]. Проте зазначені фахівці не займалися спеціальним вивченням педагогічних умов формування оцінювальної компетентності майбутніх викладачів у процесі магістерської підготовки.

Метою статті є визначення та розкриття необхідних та достатніх педагогічних умов, що сприятимуть ефективній реалізації процесу формування оцінювальної компетентності майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу науково-педагогічних досліджень та власного бачення проблеми, ми визначаємо «педагогічні умови» як структурну оболонку моделі чи технології; як сукупність елементів освітнього середовища, що сприяють успішному досягненню поставленої задачі; як комплекс засобів чи обставин, від яких у подальшому залежатиме ефективність та результативність процесу підготовки фахівців. Стосовно проблеми нашого дослідження зміст поняття «педагогічні умови формування оцінювальної компетентності майбутнього викладача вищої школи» трактуємо як взаємопов'язану сукупність освітніх заходів, які забезпечують високу ефективність та результативність процесу формування у магістрантів усіх складників готовності до здійснення оцінювальної діяльності.

Унаслідок проведеної роботи були визначені такі педагогічні умови, що покликані забезпечити ефективність формування оцінювальної компетентності майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки: посилення мотивації майбутніх викладачів до підвищення компетентності у сфері оцінювання

навчальних досягнень; забезпечення взаємодії викладачів, які викладають різні предмети, в оцінюванні навчальних досягнень магістрантів; систематизація підготовки майбутніх викладачів до здійснення оцінювальної діяльності шляхом упровадження спеціального навчального курсу «Підготовка майбутнього викладача до оцінювальної діяльності»; поетапне оволодіння майбутніми викладачами сучасними оцінювальними методами та їх закріплення на практиці; активне залучення магістрантів до контрольної оцінювальної роботи шляхом здійснення самоконтролю та взаємооцінювання; системний моніторинг стану готовності магістрантів до здійснення оцінювальної діяльності.

Перша педагогічна умова – *посилення мотивації майбутніх викладачів до власного професійного зростання та самовдосконалення у сфері оцінювання навчальних досягнень*. Ця умова ґрунтується на переконанні, що готовність майбутніх викладачів вищої школи до оцінювальної діяльності суттєво залежить від мотиваційної сфери фахівця та ступеня сформованості ціннісних орієнтацій, адже мотивація є передумовою поведінки особистості, яка спонукає, спрямовує й організовує поведінку, а також надає особистісного сенсу та значущості майбутній професійній педагогічній діяльності. У разі наявності позитивно спрямованої мотивації професійна діяльність набуває чіткого особистісного змісту, що сприяє перетворенню зовнішньо сформульованих цілей на внутрішні особистісні потреби. Позитивна мотивація є системою цінностей, які особистість чітко усвідомлює і переводить в особистісні принципи, переконання, установки та зміст майбутньої професійної діяльності. *Реалізації зазначеної педагогічної умови сприятимуть* такі чинники: поєднання групових та індивідуальних форм навчальної діяльності; співвіднесення навчального матеріалу з майбутньою оцінювальною діяльністю; моделювання ситуацій, які вимагають підтримки або спонукання до діяльності; ознайомлення з майбутньою професійною викладацькою та оцінювальною діяльністю; ознайомлення з вимогами, які висуваються до знань, умінь і якостей особистості фахівця; створення уявлень про викладача вищої школи, усвідомлення ближніх і кінцевих цілей професійного навчання; складання об'єктивної професійної самооцінки магістранта; формування ціннісних орієнтацій, що пов'язані з професійною діяльністю.

Другою педагогічною умовою формування оцінювальної компетентності майбутнього викладача вищої школи вважаємо *забезпечення взаємодії викладачів, які викладають різні предмети, в оцінюванні навчальних досягнень магістрантів*. Взаємодія викладачів у процесі підготовки магістрантів до оцінювальної діяльності має здійснюватися за умови виконання таких вимог: *організаційно-педагогічних*: проведення спільних нарад з обговорення проблемних питань оцінювальної діяльності; узгодження напрямів і форм спільної оцінювальної діяльності; створення особистісно-розвивального середовища, ситуації успіху для магістрантів; стимулювання оцінювальної активності; опора на суб'єктивний досвід магістранта; стимулювання процесів самовдосконалення, самопізнання і самовизначення майбутніх викладачів; широке використання можливостей засобів оцінювальної роботи; забезпечення постійного обміну інформацією через комунікативні зв'язки «викладач» – «майбутній викладач»; *дидактичних*: формування цілей і завдань спільної оцінювальної роботи; визначення змісту, методів, форм і засобів проведення запланованих оцінювальних заходів; формування світогляду магістрантів з урахуванням особливостей майбутньої професії, розвиток у них пізнавальних інтересів; формування вмінь магістрантів самостійно здобувати оцінювальні знання і застосовувати їх на практиці; використання наочності та аудіовізуальних засобів навчання, комп'ютерної техніки; раціональне використання часу під час проведення оцінювання; контроль і регулювання

оцінювальної діяльності; оцінювання результатів оцінювальної діяльності; *методичних*: розробка та впровадження плану спільних оцінювальних заходів, робочої програми спеціального курсу підготовки майбутніх викладачів до оцінювання навчальних досягнень студентів, методичних рекомендацій з організації процесу оцінювання знань; взаємне методичне консультування щодо особливостей проведення конкретних оцінювальних заходів; розробка тестових та індивідуальних завдань, планів проведення лекцій, бесід, семінарів, тренінгів, дискусій, круглих столів; розробка методичних рекомендацій для магістрантів з оцінювання; самовдосконалення та підвищення педагогічної майстерності, педагогічний такт і культура мови; використання на практиці технік взаємного оцінювання. Прикладом цільового забезпечення взаємодії викладачів різних кафедр щодо оцінювання навчальних досягнень магістрантів є проведення спеціально розробленого науково-методичного семінару з теми – «Оцінювання навчальних досягнень: теорія і практика». Такий науково-методичний семінар як одна із форм кваліфікованого поширення методико-педагогічних знань покликаний ознайомити викладачів із сучасними концепціями, положеннями та технологіями щодо оцінювання навчальних досягнень студентів, апробувати їх наукові роботи у цій галузі.

Систематизація підготовки майбутніх викладачів до здійснення оцінювальної діяльності шляхом упровадження спеціального навчального курсу «Підготовка майбутнього викладача до оцінювальної діяльності» є третьою педагогічною умовою формування оцінювальної компетентності майбутнього викладача вищої школи. Відсутність системності у викладі навчального матеріалу негативно впливає на формування готовності майбутніх викладачів вищої школи до здійснення оцінювальної діяльності. У більшості вищих педагогічних навчальних закладів організація та здійснення підготовки фахівців до оцінювання навчальних досягнень студентів відбувається на різних рівнях навчання та під час викладання різних дисциплін. Але варто зауважити, що цілі навчання окремих навчальних дисциплін не завжди збігаються з метою формування готовності до оцінювальної діяльності. Альтернативу такій ситуації вбачаємо у розробці та впровадженні у навчальний процес магістерської підготовки майбутніх викладачів спеціального навчального курсу «Підготовка майбутнього викладача до оцінювальної діяльності».

Четвертою педагогічною умовою формування оцінювальної компетентності майбутнього викладача вищої школи ми визначили *поетапне оволодіння майбутніми викладачами у процесі магістерської підготовки сучасними оцінювальними методами та їх закріплення на практиці*. Зазначена педагогічна умова буде реалізована, якщо процес формування оцінювальних знань та навичок студента магістратури поєднуватиме такі етапи: 1) *початковий (допрофесійний)* – передбачає спостереження під час навчання у загальноосвітньому навчальному закладі за діями вчителів при оцінці навчальних досягнень учнів; ознайомлення з особливостями словесної, цифрової, 12-бальної систем оцінювання навчальних досягнень; отримання уявлення про такі форми оцінювання, як усне опитування, письмова контрольна робота, екзамен тощо; 2) *проміжний (базова професійна підготовка)* – передбачає спостереження під час навчання у вищому навчальному закладі за програмами підготовки бакалаврів за діями викладачів при оцінці навчальних досягнень студентів; ознайомлення з особливостями кредитно-модульної та рейтингової систем оцінювання навчальних досягнень; отримання уявлення про такі форми оцінювання, як колоквиум, семінар, залік, реферативне та курсове дослідження тощо; оволодіння традиційними методами оцінювання навчальних досягнень; 3) *спеціальний* – передбачає вивчення під час навчання у вищому навчальному закладі за програмами підготовки магістрів

спеціальних навчальних дисциплін, пов'язаних із здійсненням оцінювальної діяльності з метою оволодіння майбутніми викладачами вищої школи теоретичними знаннями та практичними навичками; оволодіння традиційними та сучасними методами оцінювання навчальних досягнень студентів та їх закріплення на практиці; отримання уявлення про такі форми оцінювання, як тестування, моніторинг, портфоліо, проект, експертиза тощо; 4) *післядипломний* – передбачає продовження у професійній діяльності самоосвіти та самовдосконалення; набуття особистісного практичного досвіду та періодичного підвищення кваліфікації.

Спеціальний та післядипломний етапи для майбутнього викладача є принципово важливими, адже формується та вдосконалюється його оцінювальний інструментарій. На цих етапах важливо досконало оволодіти методами оцінювання, які поділяють на *традиційні та сучасні*. До традиційних методів оцінювання навчальних досягнень ми відносимо спостереження, усне опитування, письмову перевірку, графічну перевірку, практичну перевірку, самооцінювання та самоконтроль. До сучасних – анкетування, експертне оцінювання, метод проектів, моніторинг, портфоліо, рейтинг і тестування.

П'ятою педагогічною умовою формування оцінювальної компетентності майбутнього викладача вищої школи постає *активне залучення магістрантів до контрольної-оцінювальної роботи шляхом здійснення самоконтролю та взаємооцінювання*. Виконання контрольної-оцінювальної роботи надає можливість магістрантам набутти практичний досвід у розв'язанні актуальних проблем щодо оцінювання навчальних досягнень, розширити професійні знання, що виникають в процесі навчання, і сформувати практичні навички ведення самостійної контрольної-оцінювальної роботи. Результатом здійснення оцінювальної роботи є узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення та практичне застосування знань зі спеціального навчального курсу й розвиток навичок оцінювання знань студентів. Важливим для майбутніх викладачів вищої школи є оволодіння техніками самоконтролю та взаємооцінювання. Самоконтроль для магістрантів є «усвідомленим регулюванням своєї діяльності для забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим завданням, вимогам, нормам, правилам, зразкам; показником сформованості самоконтролю є усвідомлення правильності плану діяльності та її операційного складу» [3, с. 54]. Варто зазначити, що взаємооцінювання як процес передбачає самостійне оцінювання магістрантами знань та навичок один одного, роботу в парах чи групах, орієнтування на чітко прописані критерії, використання відповідних форм.

Системний моніторинг стану готовності магістрантів до здійснення оцінювальної діяльності. Як умова передбачає розробку і застосування діагностичних методик для вивчення рівня сформованості готовності майбутніх викладачів вищої школи до професійної викладацької та оцінювальної діяльності; вивчення стану викладання спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін з урахуванням вимог формування готовності до оцінювальної діяльності; контроль успішності засвоєння системи знань, умінь і навичок майбутніми викладачами вищої школи; моніторинг успішності проходження майбутніми викладачами виробничих практик в умовах вищого навчального закладу.

Висновки. Отже, охарактеризовані педагогічні умови є сприятливою основою для досягнення високого рівня розвитку оцінювальної компетентності майбутніх викладачів вищої школи, їх професійного зростання та самовдосконалення. Кожна з визначених педагогічних умов у системній єдності спрямована на підготовку магістрантів до здійснення оцінювальної діяльності та створює сприятливе середовище для навчання. Перспективи подальших розвідок нашої роботи спрямовані на розкриття особливостей розробки та впровадження методики формування оцінювальної

компетентності майбутніх викладачів вищої школи та представлення експериментальних результатів упровадження моделі формування оцінювальної компетентності у процес магістерської підготовки, які ми плануємо розкрити у наступних статтях.

Література

1. Высоцкий С. В. Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения / С. В. Высоцкий // Научный вестник Південноукраїнського ДПУ ім. К. Д. Ушинського : збірник наук. праць. – Одеса, 1999. – Вип. 8 – 9. – С. 90 – 94.
2. Коршунова Л. Н. Единство и различие значений терминов «условие» и «средство» в педагогике / Л. Н. Коршунова // Новые исследования в педагогической науке. – 1991. – № 1. – С. 6 – 11.
3. Куртась С. А. Оцінювальна компетентність викладача вищої школи : [навчальний посібник] / С. А. Куртась. – Суми : РВВ : СОППО, 2012. – 100 с.
4. Логический словарь-справочник / [авт.-уклад. Кондаков Н. И.]. – М. : Наука, 1976. – 720 с.
5. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : [навчальний посібник] / [А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
6. Серьожникова Р. К. Основи психології і педагогіки: [навчальний посібник] / Р. К. Серьожникова, Н. Д. Пархоменко, Л. С. Яковицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 243 с.
7. Соколенко О. І. Формування ціннісного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до свого здоров'я : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / О. І. Соколенко. – Луганськ, 2008. – 209 с.
8. Философский энциклопедический словарь / [авт.-сост. Ильичёв Л. Ф., Федосеев П. Н., Ковалёв С. М., Панов В. Г.]. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.

А. И. Курок, С. А. Куртась

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ОЦЕНОЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Резюме

В статье рассматриваются педагогические условия, способствующие эффективному развитию оценочной компетентности будущего преподавателя высшей школы в процессе магистерской подготовки. Дается краткая характеристика каждого предложенного педагогического условия и особенностей их влияния на профессиональный рост и самосовершенствование будущих преподавателей.

Ключевые слова: педагогические условия, оценочная компетентность, будущий преподаватель.

O. I. Kurok, S. A. Kurtas'

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMING THE HIGHER SCHOOL FUTURE TEACHERS EVALUATIVE COMPETENCE

Summary

The article considers the pedagogical conditions promoting the effective development of the higher school future teacher evaluative competence in the course of Master training. The brief characteristic of every suggested pedagogical condition and features of its influence on professional growth and self-improvement of the future teachers are given.

Key words: pedagogical conditions, evaluative competence, future teacher